FRI-239-1-LTLH(S)-03

СТРУКТУРЕН МОДЕЛ НА ОСНОВНИТЕ И ДОПЪЛНИТЕЛНИ ПРИЗНАЦИ НА КОНЦЕПТА BEAUTY

A STRUCTURAL MODEL OF THE CORE AND PERIPHERAL BEAUTY CONCEPT CHARACTERISTICS

Principal Assist. Prof. Lilyana Slavyanova, PhD
Department of Foreign languages,
"Angel Kanchev" Univesity of Ruse
Tel.: 082 888 816
E-mail: lslavianova@uni-ruse.bg

Abstract: *As a dynamic, constantly changing mental representation, the concept does not have a well-defined structure. Under the specific discourse (the specific speech situation), the concept is activated in its various fields, intersecting with other concepts. The systematization and the semantic description of the verbal means of its expression makes it possible to separate the core and peripheral features of the concept, which are structural components of its model. Each concept is a "unit of thought activity of the linguistic personality", and as such has a multi-component and multi-structured organization that can be identified by analyzing the linguistic means of representing the concept. Obviously, studying the semantics of language units, conceptualizing the concept, is the only means of accessing the content of the individual's mental space or, rather, its verbalised part.*

Some concepts do not have linguistic expression which indicates that the language picture of the world is only part of the overall, much richer and more complex picture of the world of the speakers of a given language. The presence or absence of verbalisation of a concept (or its domain) does not affect the fact of its existence as a mental entity in the human consciousness. In other words, linguistic means of expression are needed not for the existence of a concept but for its the description, i.e. systematic and semantic description of language expressions makes it possible to separate the basic and additional features of the concept that are structural components of its model. Most researchers accept that concepts are internally organized on a "field principle" (core, periphery) and include a conceptual component (containing the semantic sign of a concept) and an image.

The study of the conceptual component of the lexical concept BEAUTY includes the identification of its linguistic designation, its descriptive structure and definition, the comparative characteristics of the concept in relation to other concepts and, above all, the place of the concept of beauty in the English language and the specification of the related lexemes for the relevant language community. Attempts to reveal the content of a concept (at least in part) can be accomplished by analyzing the semantics of the verbalisers of the concept at issue, as well as their discursive realization. To elucidate the lexical representation of the beauty concept in English, it is advisable to analyze the semantic field of the lexical units that are basic to the concept. In English, such basic lexical units are the noun "beauty" and the adjective "beautiful". The article focuses on the lexico-semantic analysis of the meanings of these basic lexemes, as well as on their discursive realization.

Keywords: *concept, structural model, lexicographic analysis, verbal means of expression, discourse*

JEL Code: *I29*

INTRODUCTION

Всеки концепт е "единица на мисловната дейност на езиковата личност" [10], и като такъв притежава многокомпонентна и многоструктурна организация, която може да бъдат идентифицирана чрез анализ на езиковите средства за представяне на дадения концепт. Очевидно е, че изучаването на семантиката на езиковите единици, обективизиращи концепта, е единственото средство за достъп до съдържанието на менталното пространство на индивида, или по-скоро до неговата вербализирана част.

Някои концепти или техни отделни области нямат езиково изразяване, т.е. остават невербализирани, което показва, че езиковата картина на света е само част от общата, много по-богата и по-сложна картина за света, която имат носителите на даден език. Наличието или отсъствието на вербализация на концепта (или негова област) не се отразява на факта на съществуването му в съзнанието на езиковата личност като ментална единица. С други думи, езиковите средства са необходими не за съществуването, а за описание съдържанието на

концепта. Систематизирането и семантичното описание на езиковите средства дава възможност да се отделят основните и допълнителни признаци н концепта, които се явяват структурни компоненти на неговия модел. Повечето изследователи приемат, че концептите са вътрешно организирани на „полеви принцип" (ядро, периферия) и включват в себе си понятиен компонент (съдържащ семантичните признаци на концепта) и образен. [1], [10]. Изследването на понятийния компонент на лингвоконцепта BEAUTY включва установяване на неговата езикова обозначеност, описание, признакова структура, дефиниция, съпоставителни характеристики на дадения концепт по отношение на други концепти и преди всичко, предполага установяване на общоезиковите престави на концепта красота в аглийския език и конкретизирането на набора от лексеми за съответната езикова общност. Опити да се разкрие съдържанието на концепта, (поне частично), могат да се осъществят чрез отделяне на концептуалните признаци в процеса на анализиране на семантиката на вербализаторите на разглеждания концепт, а също и неговата дискурсивна реализация. За изясняване на лексикалната репрезентация на концепта красота в английския език е целесъобразно да се анализира семантичното поле на лексикалните единици, които са базови, основни за дадения концепт. В английския език такава базова лексикална единица е съществителното "beauty" и производното прилагателно "beautiful". Ще направим анализ на синонимите на тези базови лексеми, като ги групираме в парадигми според техните основни диференциални признаци, изразени в коренните морфеми.

EXPOSITION

Многоизмерно, ментално-вербално образувание, лингвокултурният концепт може да бъде разгледан като обект на лингвистичен анализ благодарение на знаковата си природа. Знаковият компонент на концепта предполага свързаност с определени вербални средства на реализация. Те в своята съвкупност съставляват плана на изразяване на съответното лексико-семантично поле, в което името на концепта е център или ядро [2].

Под име на концепт тук се разбира основната лексико-семантична езикова единица, която представя концепта красота (beauty) в английския език. За да анализираме неговата многоизмерна структура е нужно да анализираме лексикографското тълкуване на значението на думата –символ красота. В следващите параграфи ще направим лексикографски анализ на съществените предметно-понятийни признаци на концепта красота в английския език чрез изследване и описание на „равнозначни" и „разнозначни" семантични лексеми на думата символ.

Понятийният компонент на лингвокултурния концепт отразява неговата признакова и дефиниционна структура. Според лексикографските източници **beauty** като съществително означава 1. the quality of being pleasing, especially to look at, or someone or something that gives great pleasure, especially when you look at it; 2. (informal) something that is an excellent example of its type; 3. a quality that makes something especially good or attractive [3]. От анализа на номинативните значения на лексемата beauty можем да обобщим, че тя изразява явление, процес и качество. Като явление **beauty** се отнася предимно до физическата и природна красота (оттук изразите природна красота (natural/scenic beauty) и красиво място/местност (beauty spot). Но най-много производни на лексемата beauty има свързани с физическата красота на жената: самата лексема се използва със значение на красавица (beauty); продукти за разкрасяване (beauty products/treatment); място за разкрасяване/козметичен салон (beauty parlour/shop/salon); козметик (beautician); процес на разкрасяване (beautification); конкурс за красота (Beauty pageant/contest); Мис Красота (Beauty queen); естествена или изкуствена бенка на лицето (beauty spot); възстановяващ красотата сън (beauty sleep). Като процес **beautify** означава разкрасявам, а като качество **beautiful** се свързва с физическа и духовна красота, със значение на човек с добър, мил, приятен характер.

От направения анализ може да се обобщят следните основни характеристики на лексемата **beauty**: 1. комбинация от качества, които доставят удоволствие и радост на сетивата и интелекта; 2. съвкупност от качества, възвеличаващи душата; 3. особено атрактивна характеристика; 3. изящно, превъзходно качество. Тези признаци съставляват

понятийното ядро на концепта "beauty" в английския език. Такива признаци, като: **beauty spot** – красиво място/бенка; **beauty shop/parlour/salon** – салон за красота, **beauty queen** – кралица на красотата - са периферни за концепта "beauty". Понятийната характеристика на концепта красота се разкрива в речниковите изследвания на синонимите, обозначаващи концепта. При анализа на тези синоними се забелязват следните диференциални признаци: Като обща характеристика на синонимите beautiful, lovely, handsome, pretty, bonny, comely, fair, beauteous, pulchritudinous, good-looking се откроява интегралният семантичен признак "да доставят удоволствие при съзерцание". Трябва да се отбележи, че удоволствието при съзерцание може да бъде чувствено и естетическо. Противопоставянето на съзерцанието като непосредственно чувствено и естетическо или мисловно опосредствено е в основата на отделянето на естетиката като специална област на познание.

Лексемата beautiful има следното значение: "someone or something that is beautiful is extremely good to look at and gives you a feeling of pleasure" [8]. Именно това значение е най-често срещано в подбрания материал.

2. Диференциалните признаци на сравняваните синоними могат да бъдат групирани в следните направления:

а) мисловно опосредствано съзерцание (mind and soul) (beautiful);

б) съвършенство, което съответства с нашия идеал (beautiful);

в) интензивно емоционално възхищение, очарованост (lovely);

г) рационално (неемоционално), дистанцирано удоволствие от съзерцание на съвершенство; естетическа наслада, която се дължи на правилни пропорции, симетрия, елегантност (handsome);

д) хармоничност, съразмерност, миловидност, противопоставеност на обикновеното (comely, good-looking, attractive):

е) подчертаване на чистотата, безупречността и свежестта на предмета при съзерцаване (fair);

ж) акцент на физическата красота (понякога с ироничен подтекст) (beauteous, pulchritudinous);

з) с по-малка степен на експресивност (good-looking).

Дадените признаци са обобщени въз основа на лексикографския анализ на отделните вербализатори. Те могат да бъдат разглеждани като основни когнитивни признаци на концепта, съдържащи се в колективното съзнание, тъй като е известно, че в лексикалното или лексикографско значение са фиксирани най-съществените характеристики на концепта [11]. Но разкриването на реалното съдържание на концепта в цялата му смислова запълненост е възможно единствено при разглеждането на дискурсивното въплъщение на дадената структура, в това число и на художествения текст, където базовия смисъл получава асоциативно разширение, което позволява да се отделят допълнителни признаци на концепта, периферни за неговото ядро [9].

При анализа на ексцерпирания материал се забелязват следните признаци, характеризиращи обектите, явленията и процесите като красиви:

1) красотата се свързва с възвишеност, божественост, царственост и ангелска чистота: *Gerry touched Holly's nose and smiled to himself as she wrinkled up her nose in her sleep. He loved watching her while she was sleeping; she* ***looked like a princess****,* ***so beautiful and peaceful****.* [4]; *'My parents used to say…' Now I am a bit embarrassed. 'They used to say I was the* ***most beautiful little angel*** *who had ever fallen down from heaven'* [6].

2) младост: *Behind the solid sandstone desk,* ***a very attractive, groomed, blonde young woman*** *smiles pleasantly at me. She's wearing the sharpest charcoal suit jacket and white shirt I have ever seen. She* ***looks immaculate*** [5].

3) душевна чистота, доброта и невинност: *Granny Mary had had enough love to think everyone was* ***wonderful*** [13]; '*That's what is so* ***adorable*** *about you, your* ***innocence****. Like a little girl'* [14]. Като красива в англоезичното съзнание се възприема не само външната (физическа) красота, но и вътрешната, която се дължи на душевна чистота, доброта и невинност.

4) мимолетност, ефемерност: "*Caroline, or Carrie as she is familiarly known, is American.* ***She must have been stunningly beautiful in her youth****, and still has a* ***lovely face****, with big cow-like eyes, and braided blonde hair, but her figure is* ***too matronly by today's exacting standards****. She was wearing a lovely billowing silk dress which flattered her ample form* [7]. За англоезичното съзнание красотата е преходна и мимолетна, присъща на младостта.

5) преимущество, лек път за постигане на успех. Англоезичните езикови личности са склонни да приемат, че красотата дава преимущество на тези, които я притежават; т.е. тя е пътя към успеха и щастливия живот: *Paul has always been a buddy, and in this strange moment that I'm having with* ***the rich, powerful, awesomely off-the-scale attractive control-freak Grey*** [5].

6) хармония: *She was wearing a very* ***elegant*** *navy blue silk dress, with a sapphire necklace, and* ***matching*** *navy silk shoes and bag. And she was wearing sapphire and diamond earrings that* ***matched*** *the necklace, she was* ***beautiful*** [15]. В посочените примери се набляга на външната хармония - съответствие на цвета на дрехите и аксесоарите, а също и на бижутата, които допълват привлекателния образ на жената и я определят като красива.

7) проява на вкус, следване на модните тенденции в облеклото и аксесоарите: *His expression is warm and appreciative. The sandy-haired woman beside him turns and beams at me, a full megawatt smile. She stands too. She's* ***impeccably attired in a camel-colored fine knit sweater dress with matching shoes. She looks groomed, elegant, beautiful****, and inside I die a little, knowing I look such a mess*. [5]. При тези примери за красиви се приемат елегантната външност и модерното облекло.

8) изящество, съвършенство: *"Your ears are* ***perfect****. Probably the world's* ***most perfect*** *ears. I've heard people talking about how* ***wonderful your ears are****."* [14]; *Pittville is a* ***delightful*** *garden-city estate of fine houses and elegant terraces, set in landscaped parkland surmounted by a vast neoclassical spa. The Messenger's house is a* ***magnificent*** *double-fronted detached villa in Greek revival style, with a pair of massive Corinthian columns that rise through two stories. In* ***gleaming*** *white stucco it resembles a vast old-fashioned wedding cake, but there is nothing absurd or vulgar about it,* ***the proportions are so perfect****.* [7]. При тези примери красотата е в перфектните пропорции, които са израз на изящество и съвършенност.

9) естественост и простота: *Touching her hair gently, he thought her* ***beautiful*** *as she lay beside him, and he couldn't help but breathe a sigh of relief when he realized she wasn't wearing the* ***ugly*** *green mask he'd briefly imagined the day before. Even better, she didn't wear curlers. Before crawling into bed,* ***she'd only washed her face and run a brush through her hair****, and then she was snuggling beside him, just the way he liked it.* [14]; *Max Fleming made a distinctly disparaging noise. "Your public relations does you credit, I'll give you that. You've got every executive in London panting for one of* ***the fabulous Garland Girls****. They're a* ***status symbol****, the "must have" in every chief executive's penthouse office. They* ***look good, they sound good*** *and they mesmerise the men they pretend to work for into thinking they're privileged to employ them. Well, I'm not* ***impressed by glamour*** *- give me* ***substance every time. Someone with a bit of grit in her character****.'* [4]. В тези примери красотата е противопоставена на модните тенденции и общоприети норми - тя се крие в естествения вид и неподправен характер. Тя е чужда на суетността и фалшивия блясък.

10) чар и красота и в старостта: *She tried to imagine her mother, so* ***pretty even in old age****, so* ***effervescent with her colourful scarves and necklaces*** [13]; *On the front steps of Marylebone register office, a* ***slim, attractive****,* ***grey-haired*** *man in a charcoal flannel suit, who could pass for his mid-fifties but is a decade older, is rocking backwards and forwards on the heels of his highly polished shoes.* (Портър 2006: 14). В тези примери красотата е свързана с непреходността, като дори и в напреднала възраст. за привлекателни се приемат елегантната фигура и облекло

11) вътрешна енергия и удовлетвореност: *'She was* ***so lovely*****..... *Like a vibrant flame'*** [13]; *'Kate, it's been* ***wonderful****. You are* ***great fun*** *to be with. A* ***great*** *girl.'* [4]; *But Daisy's energy was different,* ***electric and beautiful****, and he couldn't take his eyes off her* [14]; *Take a long look at yourself and who you are. Begin with an analysis of your naked body as a starting place to finding*

your inner beauty and contentment. [13]. В тези примери се набляга на вътрешната красота, която се дължи на силен дух и характер.

12) съответствие на идеала: *My memories of him did not do him justice. He's not* ***merely good-looking*** *- he's* ***the epitome of male beauty, breathtaking****, and he's here.* [5]; *Even ill she looks* ***gamine and gorgeous****, strawberry blonde hair in place and green eyes bright, although now red-rimmed and runny..... She'll make an* ***exceptional*** *journalist. She's articulate, strong, persuasive, argumentative,* ***beautiful*** *- and she's my dearest, dearest friend.* [5] Интересна е употребата на лексемата ***gamine***, която има положителен заряд и се използва за описание на външен вид на момиче или млада жена, която е слабо, с къса коса и с момчешко излъчване. В съчетание с лексемата ***gorgeous*** се подчертава, че това е идеалът за женска красота и че в англоезичното съзнание момиче с такава външност се възприема като красиво и секси.

CONCLUSION

Анализът на ексцерпирания езиков материал позволява да се обобщи, че ядрото на концепта BEAUTY е представено от основни смислови признаци, които имат универсален характер и са актуални за англоезичните езикови личности. Универсалността да дадените признаци потвърждава, от една страна, достоверността на направения лексикографски анализ, и от друга, високата честотност на тяхната вербализация в дискурса. Към тези признаци се отнасят: 1) положителна оценка на обект, процес или явление; 2) набор от характерни черти, предизвикващи възхищение от обекта/процеса/явлението; 3) привличане на вниманието, въздействие на съзерцателя; 4) удоволствие (чувствено или рационално) при възприятието.

По-отдалечени от ядрото на концепта са допълнителните признаци, дефинирани в хода на дискурсивния анализ на разглеждания концепт и характеризиращи се с по-малка честотност на вербализация. Тези периферни признаци ще формулираме със следните твърдения: Красота е: 1) възвишеност, божественост, царственост и ангелска чистота 2) младост 3) свежест, чистота 4) мимолетност, ефемерност 5) преимущество, лек път за постигане на успех 6) хармония 7) проява на вкус, следване на модните тенденции в облеклото и аксесоарите 8) изящество 9) простота и естественост 10) чар и красота и в старостта 11) вътрешна енергия и удовлетвореност 12) съответствие на идеала.

Необходимо е да отбележим спецификата при свързване на дефинираните концептуални признаци. Някои от тях се допълват, като, например, признаците 2, 3, 4; 5, и също 5,6,7, и 8, а други се противопоставят един на друг като 5 и 9; 7 и 9; 2, 4 и 10.

Даденият факт може да бъде обяснен със особеностите на функциониране на нашето съзнание, чийто компоненти непрекъснато се променят. Постоянно актуализирайки се в речта в различни области и аспекти, свързвайки се с други ментални образования или отделяйки се от тях, концептът се появява в цялата палитра на своята съдържателно-смислова изпълненост, някои елементи на която могат да останат извън нашето изследване. В условията на конкретния дискурс (конкретната речева ситуация) концептът се активира в различни свои области, пресичайки се с други концепти. Във връзка с това, всеки опит да се изгради и моделира концептосферата на езиковата личност предполага определена доза условност и абстрактност и се извършва само с изследователски цели. Освен това, нито един концепт не получава своята пълна релизация в речта, винаги има нещо недоисказано и скрито за непосредствения наблюдател. Следователно, съдържанието на разглеждания концепт съвсем не се изчерпва с обособените признаци, а е само опит да се представят най-общите и актуални компоненти на признаковия модел на концепта BEAUTY в съвременното англоезично съзнание, обобщени в резултат на направения лексикографски и контекстуален анализ.

REFERENCES

Vorkachev, S. G. (2002). *Metodologicheskie osnovania lingvoconceptologii // Teoreticheskaya i prikladnaya lingvistika*. Vypusk 3: Aspekty metacommunikativnoy deyatelnosti. Voronezh, 79-95 p. (***Оригинално заглавие:*** *Воркачев, С. Г. 2002. Методологические основания*

лингвоконцептологии // Теоретическая и прикладная лингвистика. Вып. 3: Аспекты метакоммуникативной деятельности. Воронеж, 2002. 79-95 с.)

Vorkachev, S.G. (2003). Sopostavitelnaya etnosemantika teleonomnych konceptov "lyubov" i "schastie" (russko-angliyskie paralleli). Volgograd: Peremena. (***Оригинално заглавие:*** *Воркачев, С. Г. 2002. Сопоставительная этносемантика телеономных концептов «любовь» и «счастье» (русско-английские параллели). Волгоград, Перемена)*

Cambridge Advanced Learner's Dictionary. (2003). New Cambridge University Press. (CALD 2003) 1548 p.

Fielding, L. (2008). *The Bride's Baby*. Harlequin.

James, E. L. (2012). *Fifty shades of gray*. Vintage Books.

Kinsella, S. (2004). *Shopaholic & sister*. A Black Swan Book.

Lodge, D. (2001). Thinks. David Lodge. Secker and Warburg. Penguin books.

Longman Dictionary of Contemporary English. Longman Corpus Network. 2001 (LDOCE 2001) 1754 p.

Meshteryakova, Yu. V. (2004). Koncept "krasota" v anglijskoy i ruskoy lingvocultury. Dis. kand. filol. nauk: 10.02.20. Volgograd, 235 p. (***Оригинално заглавие:*** *Мещерякова, Ю.В. 2004. Концепт «красота» в английской и русской лингвокультура. Дис. канд. филол. наук: 10.02.20. Волгоград, 235 с.)*

Popova Z.D., I.A. Sternin. (2007). *Osnovnye osobennosti semantichesko-kognitivnogo podchoda k yazyku. Antologia ponyatiy*. Moskva, 250 p. (***Оригинално заглавие:*** *Попова, З. Д., И. А. Стернин. 2007.* Основные особенности семантическо-когнитивного подхода к языку. Антология понятий. Москва).

Popova Z.D., I. A. Sternin. (2009). *Leksicheskaya sistema yazyka: vnutrennaya organizacia, kategorialnyy aparat*. 2 ed., ispravlenoe i dodplnenoe. Moskva: Librocom. (***Оригинално заглавие:*** *Попова З. Д., И. А. Стернин. Лексическая система языка: Внутренняя организация, категориальный аппарат. 2-е изд., испр. и доп. Москва, Либрком)*

Potter, A. (2006). *Be Careful What You Wish for*. Hodder and Stoughton. An Hachette Livre UK company.

Sanders, A. (2008). *The gap year for grown-ups.* Orion books Ltd.

Sparks, N. (2009). *A bend in the Road*. Warner. 352 p.

Steel, D. (2007). *Vanished* N.Y. 391 p.